

Krzysztof KRASZEWSKI
ORCID: 0000-0002-2301-1250
*Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie*

Urszula DWORSKA-KACZMARCZYK
ORCID: 0000-0003-3595-7913
*Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie*

Możliwości realizacji edukacji regionalnej dzieci w wieku przedszkolnym w opiniach nauczycieli

Abstract: Possibilities of Realization of Regional Education for Pre-school Children in the Opinions of Teachers

In the article is to present an analysis of the results of the conducted research which the subject of research has been done possibilities of realization of regional education for pre-school children in the opinions of teachers.

Keywords: regional education, pre-school children, pre-school education, kindergarten teacher

Słowa kluczowe: edukacja regionalna, dzieci w wieku przedszkolnym, edukacja przedszkolna, nauczyciel przedszkola

Wstęp

Dziecko od najmłodszych lat poznaje swój dom rodzinny i otoczenie, w którym wzrasta, wraz z jego elementami, takimi jak zabytki, pomniki przyrody itp. Następnie granice poznania dziecka zaczynają stopniowo się poszerzać. Oglądając pamiątki rodzinne oraz słuchając opowieści rodziców i dziadków, dziecko odkrywa, że jego życie stanowi część dziejów rodziny. Później uświadamia sobie, że dzieje rodziny wkomponowane są w wydarzenia regionu, będące częścią historii narodu i państwa (Korzeniowska, 2009, s. 134). J. Nikitorowicz zauważa:

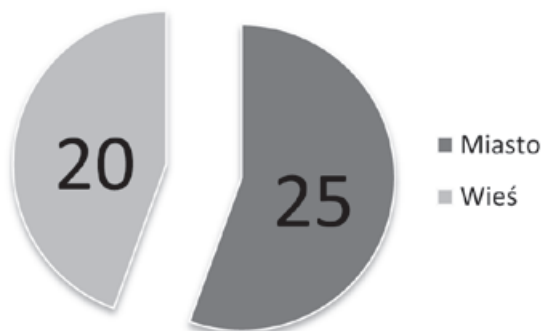
[...] każdy z nas wyrasta z określonego miejsca i jest częścią pewnej grupy. Zanim dojrzejemy do ojczyzny narodowej, w pierwszej kolejności mamy swoją, niewielką, prywatną ojczyznę domową. Przywiązujemy się więc do swojego domu, terenu, sąsiedztwa, pejzażu, wspominamy miejscowość i szkołę, do której chodziliśmy (Nikitorowicz, 1997, s. 66).

Zadaniem nauczycieli przedszkola w zakresie realizacji założeń edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego w regionie jest zaznajamianie dzieci z pięknem ojczystej ziemi, jej walorami, historią, zwyczajami i tradycjami. Istotne jest również uświadomienie im bogactwa i wielowymiarowości dziedzictwa kulturowego małej ojczyzny, a także potrzeby jego kontynuacji i pomnażania (Siegień, 2002, s. 235–237).

Mając na uwadze znaczenie tej dziedziny w edukacji dziecka, przeprowadzono badania wśród 45 nauczycielek przedszkola pracujących w placówkach województwa małopolskiego na terenie miast i wsi. Przedmiotem badań uczyniono możliwości realizacji edukacji regionalnej dzieci w wieku przedszkolnym w opiniach nauczycieli. Główny problem badań został zawarty w następującym pytaniu: W jaki sposób nauczyciele przedszkola realizują założenia edukacji regionalnej w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym? Badania przeprowadzono w pierwszej połowie 2018 r.

Badane nauczycielki legitymowały się następującymi stopniami awansu zawodowego: nauczyciel dyplomowany (19 osób), nauczyciel mianowany (12 osób), nauczyciel kontraktowy (11 osób) i nauczyciel stażysta (3 osoby). Najwięcej badanych nauczycielek przedszkola miało ponaddwudziestoletnie doświadczenie w pracy zawodowej z dziećmi (20 osób). Jedenaście osób legitymowało się stażem pracy 6–10 lat, staż pracy ośmiu osób nie przekroczył pięciu lat, cztery osoby miały staż pracy 11–15 lat, a dwie pracowały w przedszkolach 16–20 lat.

Metodą badań był sondaż diagnostyczny, a jako technikę zastosowano ankietę. Kwestionariusz ankiety składał się z 11 pytań. Zgodnie z przedmiotem badań pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety dotyczyły możliwości reali-

Ryc. 1. Miejsce pracy badanych nauczycieli przedszkola.

Źródło: opracowanie własne

zacji edukacji regionalnej w pracy dziećmi w wieku przedszkolnym. Zawarto również pytania dotyczące programu edukacji przedszkolnej realizowanego w pracy z dziećmi, treści z zakresu edukacji regionalnej szczególnie istotnych w opiniach nauczycielek oraz potrzeby doskonalenia warsztatu metodycznego z zakresu edukacji regionalnej. Przedmiotem analizy uczyniono odpowiedzi nauczycielek na temat celów, treści i form realizacji założeń edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego w regionie. Uzyskano szczegółowe odpowiedzi respondentek na pytania dotyczące: miejsc związanych z dziedzictwem kulturowym regionu, do których organizowane są spacer i wycieczki, podejmowania współpracy z osobami związanymi z regionem, form aktywności dotyczących edukacji regionalnej, w których mogą uczestniczyć dzieci w przedszkolu lub na terenie regionu, korzystania z materiałów związanych z regionem oraz kąciakiem regionalnym na terenie placówki.

Analiza wyników badań

Najczęściej wskazywanym przez nauczycielki celem edukacji regionalnej było rozbudzenie poczucia szacunku wobec historii, kultury i przyrody regionu oraz podtrzymywanie tradycji i zwyczajów regionalnych (35 odpowiedzi). Oto przykładowe cele zawarte w odpowiedziach nauczycielek: „zapoznanie dzieci z kulturą regionu, poznanie swojego regionu, swoich korzeni, zapoznanie z legendami krakowskimi” (nauczycielka ze stażem pracy 16–20 lat, stopień awansu zawodowego: nauczyciel mianowany, miejsce pracy: miasto); „Rozwijanie zainteresowania oraz kształtowanie szacunku dla dziedzictwa kulturowego własnego regionu, jego systemu wartości, języka, tradycji i obyczajów. Kształtowanie postawy przywiązania do swojego regionu, dostrzeżenie jego walorów i piękna krajobrazu” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel kontraktowy, miasto). Ponadto uzyskano odpowiedzi respondentek dotyczące zapoznania dziecka z najbliższym otoczeniem i dziejami miejscowości (23 odpowiedzi). Oto przykładowe odpowiedzi nauczycielek: „Wyposażenie dzieci w zasób wiedzy o własnym mieście, poznanie jego historii. Rozwijanie zainteresowania dziedzictwem kulturowym swojego regionu. Zapoznanie z lokalną kulturą, tradycjami i obyczajami. Uważliwienie na piękno otaczającej rzeczywistości. Zapewnienie dzieciom warunków do działania ukierunkowanego na rzecz środowiska lokalnego. Kształtowanie otwartości na innych ludzi” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Zapoznanie z najbliższym otoczeniem, miejscowością, historią i specyfiką regionu. Wprowadzenie w tradycję ludową, budzenie przywiązania, uznanie piękna sztuki ludowej” (staż pracy 11–15 lat, nauczyciel mianowany, wieś). W wypowiedziach nauczycielek przedszkola można dostrzec również takie cele edukacji regionalnej, jak: kształtowanie poczucia przynależności do ro-

dziny, społeczności przedszkolnej, środowiska lokalnego (13 odpowiedzi), rozbudzenie tożsamości regionalnej (8 odpowiedzi), rozbudzenie zaciekawienia twórczością i rzemiosłem ludowym (7 odpowiedzi), uwrażliwienie na środowisko lokalne i jego potrzeby (5 odpowiedzi), poznanie gwary (5 odpowiedzi), a także znajomość legend, podań i opowieści o regionie (4 odpowiedzi). Trzy respondentki zwróciły uwagę na kształtowanie postawy patriotycznej, jedna osoba wskazała na budzenie poczucia dumy z własnych przodków oraz ich osiągnięć, jedna nauczycielka wyróżniła natomiast kształtowanie postawy otwartości na innych ludzi.

Z analizy odpowiedzi na pytanie dotyczące zagadnień z zakresu edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego w regionie podejmowanych przez nauczycielki wynika, że najczęściej wymieniano „moją miejscowość” (26 odpowiedzi). Oto przykładowe odpowiedzi nauczycielek: „Moje miasto Mszana Dolna (charakterystyka ukształtowania terenu, nazwy ulic, siedziby instytucji)”; „Poznanie dalszego otoczenia (Mszana Dolna — stolica Zagórzan, stroje świąteczne i codzienne, zabawy z dawnych lat)” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel kontraktowy, miasto); „Mieszkam w Krakowie” (staż pracy 11–15 lat, nauczyciel mianowany, miasto); „Mietniów — moja mała ojczyzna” (staż pracy do 5 lat, nauczyciel kontraktowy, wieś); „Moja miejscowość — zabytki, krajobraz, gwara, stroje, tradycje, legendy, zwyczaje, tradycje związane z obchodzeniem świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel mianowany, miasto). Równie często respondentki wskazywały na treści dotyczące kultywowania tradycji i zwyczajów związanych z regionem (18 odpowiedzi). Oto przykładowe wypowiedzi nauczycielek: „Kultywowanie tradycji, zwyczajów i obrzędów zagórzańskich” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Tradycje i zwyczaje regionu Małopolski ze szczególnym uwzględnieniem Krakowa (pochód lajkonika, szopki krakowskie, osadzanie chochoła)” (staż pracy 11–15 lat, nauczyciel kontraktowy, miasto). Ponadto badane nauczycielki wymieniły następujące treści z zakresu edukacji regionalnej: podania i legendy (15 odpowiedzi), najważniejsze zabytki regionu i ich historia (12 odpowiedzi), osoby związane z regionem (12 odpowiedzi) oraz elementy stroju regionalnego i gwary (12 odpowiedzi). Respondentki zwróciły także uwagę na takie zagadnienia z zakresu edukacji regionalnej, jak: krajobraz najbliższej okolicy (7 odpowiedzi), mój region (5 odpowiedzi), twórcy i sztuka ludowa (5 odpowiedzi) oraz mój dom rodzinny (3 odpowiedzi). Nieliczne nauczycielki wskazywały na zagadnienia dotyczące: dziecięcych zabaw ludowych (2 odpowiedzi), nauki tańca i śpiewu ludowego (2 odpowiedzi) oraz budownictwa w regionie dawniej i dziś (1 odpowiedź).

Szczególnie istotne zagadnienie z zakresu edukacji regionalnej zdaniem nauczycielek przedszkola to pielęgnowanie zwyczajów i tradycji regionu (28 odpowiedzi). Oto przykładowe wypowiedzi respondentek: „Pielęgnowanie, kulty-

wowanie i rozwijanie tradycji ludowych regionu” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Poznanie tradycji, czerpanie radości ze śpiewu i tańca, mowy gwarowej, miłości do gór i góralszczyzny” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś); „Kultywowanie tradycji, zwyczajów i obyczajów zagórzańskich” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Poznanie swojego regionu, świątecznych tradycji i zwyczajów ludzi żyjących na Podhalu” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś); „Poznanie wytworów artystów naszego regionu, poznanie swojego regionu, poznanie świątecznych obrzędów, zwyczajów i tradycji ludzi żyjących na Podhalu, słuchanie legend i baśni, poznanie strojów ludowych, akceptowanie odrębności ludzi różnych narodów” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś). Ponadto uzyskano odpowiedzi takie, jak: poznanie artystów i wytworów sztuki ludowej (11 odpowiedzi), poznanie historii i kultury regionu (10 odpowiedzi), nauka śpiewu i tańca ludowego (10 odpowiedzi), przyroda mojego regionu (8 odpowiedzi), zabytki mojej najbliższej okolicy (7 odpowiedzi), poznanie gwary (6 odpowiedzi) oraz legendy i opowieści o regionie (5 odpowiedzi). Dla nielicznych respondentek istotnymi zagadnieniami dotyczącymi edukacji regionalnej są: poznanie przez dzieci elementów stroju regionalnego (3 odpowiedzi), zapoznanie się z sylwetkami ludzi znanych w regionie (3 odpowiedzi), dawne zabawy ludowe (1 odpowiedź), region dawniej i dziś (1 odpowiedź) oraz dziedzictwo kulinarne regionu (1 odpowiedź).

Na uwagę zasługuje to, że 10 respondentek realizuje autorski program edukacji regionalnej. Są to następujące programy: „Moja miejscowość — Mszana Dolna” — przedszkole w Mszanie Dolnej (3 nauczycielki); „To, co dziadkowie kochali — my będziemy przekazywali” — przedszkole w Mietniowie (7 nauczycielek).

Z analizy literatury przedmiotu wynika, że poznanie kultury ludowej i folkloru danego regionu w edukacji przedszkolnej powinno odbywać się przez czynne działanie i uczestnictwo dzieci w różnych formach edukacyjnych, dostosowanych do ich możliwości. Badane nauczycielki najczęściej wskazywały na organizowanie wycieczek edukacyjnych (25 odpowiedzi) i spacerów po najbliższej okolicy (16 odpowiedzi). Respondentki wyróżniły następujące miejsca związane z dziedzictwem kulturowym regionu/okolicy, do których organizowano wycieczki lub spacer: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (12 odpowiedzi), Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie (11 odpowiedzi), Muzeum Narodowe w Krakowie (9 odpowiedzi), Zamek Królewski na Wawelu (9 odpowiedzi), Sukiennice (7 odpowiedzi), kopalnia soli w Wieliczce (7 odpowiedzi), Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce (7 odpowiedzi), Muzeum Podhalańskie im. Czesława Pajerskiego w Nowym Targu (6 odpowiedzi), tężnia solankowa w kopalni soli w Wieliczce (6 odpowiedzi), Rynek Główny w Krakowie (5 odpowiedzi), Muzeum Etnograficzne im. Władysława Orkana

w Rabce-Zdroju (5 odpowiedzi) oraz kościół św. Michała Archanioła w Pawlikowicach (5 odpowiedzi). Ponadto wskazywano miejsca takie, jak: Dom Jana Matejki w Krakowie (4 odpowiedzi), Izba Regionalna w Chorągwicy i pracownia rzeźbiarska Kazimierza Idziego (4 odpowiedzi), folwark Zalesie (4 odpowiedzi), kościół Mariacki (4 odpowiedzi), Muzeum Górali i Zbójników w Rabce-Zdroju (3 odpowiedzi), Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie (3 odpowiedzi), gospodarstwo agroturystyczne (3 odpowiedzi), Muzeum Gorczańskie Jana Fudali w Rabce-Zdroju (2 odpowiedzi), Dom Zwierzyniecki (2 odpowiedzi), PPWSZ w Nowym Targu — „Góralskie czytanie” (2 odpowiedzi), Skansen Taboru Kolejowego w Chabówce (2 odpowiedzi), Orawski Park Etnograficzny w Zubrzyicy Górnej (2 odpowiedzi), Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu (2 odpowiedzi) oraz Muzeum im. prof. Stanisława Fischera w Bochni (2 odpowiedzi). Można wyróżnić także pojedyncze wskazania miejsc takich, jak: Dom Józefa Mehoffera, Barbakan, Kazimierz (dzielnica Krakowa), kopiec Kościuszki, park Jordana, kopalnia soli w Bochni, MOK w Nowym Targu, opactwo Cystersów w Szczyrzycu oraz Muzeum Przyklasztorne, Park Archeologiczny w Bochni — Osada VI Oraczy oraz kościół św. Pawła Apostoła w Bochni.

Inne wyróżniane formy realizacji edukacji regionalnej to: uczestnictwo w spotkaniach z ludźmi znanymi w regionie (11 odpowiedzi), uczestnictwo w uroczystościach i imprezach o charakterze regionalnym (10 odpowiedzi), organizowanie spotkań i warsztatów prowadzonych przez członków zespołów regionalnych — nauka tańca i śpiewu (9 odpowiedzi), organizowanie lekcji muzealnych w skansenach lub w izbach regionalnych (8 odpowiedzi) oraz występów dzieci z akcentami regionalnymi (8 odpowiedzi). Respondentki zwróciły także uwagę na organizowanie konkursów o charakterze regionalnym (6 odpowiedzi), udział w grze miejskiej (5 odpowiedzi), organizowanie spotkań i warsztatów z artystami i twórcami ludowymi (5 odpowiedzi), a także oglądanie filmów edukacyjnych o regionie (5 odpowiedzi). Nieliczne nauczycielki zwróciły uwagę na urządzenie kąpek regionalnych w sali przedszkolnej lub innym miejscu placówki (2 odpowiedzi) oraz utworzenie dziecięcego zespołu folklorystycznego na terenie przedszkola (1 odpowiedź).

Na pytanie dotyczące form aktywności o charakterze regionalnym, w których mogą uczestniczyć dzieci w wieku przedszkolnym na terenie placówki lub w najbliższej okolicy, 31 respondentek wskazało na uczestnictwo dzieci w konkursach o charakterze regionalnym (muzyczne, plastyczne, recytatorskie). Oto przykładowe odpowiedzi: „Konkurs palm przy parafii. Konkursy plastyczne: «Moja mała ojczyzna», «Boże Narodzenie — tradycja i współczesność», «Zakopiańska szopka bożonarodzeniowa»” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto), „Konkurs na najładniejszy orszak lajkonika” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto), Konkurs Wiedzy o Krakowie

dla rodzin „Poznaj Kraków” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Konkurs szopek krakowskich, konkurs na drzewko emausowe, konkurs «Sztuka ludowa Małopolski» oraz Konkurs «Będą cuda — Wyspiański inspiruje»” (staż pracy 11–15 lat, nauczyciel kontraktowy, miasto). Dwadzieścia nauczycielek wymieniło udział dzieci w warsztatach regionalnych, takich jak: malowanie na szkle, malowanie pisanek, modelowanie z gliny, wykonywanie bibułkowych kwiatów i plam wielkanocnych, a także nauka tańca i śpiewu ludowego. Oto przykładowe wypowiedzi: „Warsztaty regionalne w muzeum (robienie palmy, malowanie drewnianych kurczątek)” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel mianowany, wieś); „Warsztaty regionalne w Muzeum Gorczańskim (robienie kwiatów do palmy, malowanie na szkle, taniec góralski i śpiew)” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś). Dziewięć respondentek wyróżniło uczestnictwo dzieci w imprezach i uroczystościach o charakterze regionalnym: „udział w uroczystościach organizowanych w okolicy lub na terenie przedszkola (obchody Święta Niepodległości, orszak trzech króli)” (staż pracy 6–19 lat, nauczyciel kontraktowy, wieś). Uzyskano również następujące odpowiedzi: uczestnictwo w zespole regionalnym działającym na terenie przedszkola (8 odpowiedzi): przedszkolny zespół regionalny Mali Zagórzanie (Mszana Dolna) i przedszkolny zespół regionalny Kierpcusie (Chabówka) oraz uczestnictwo w zespole regionalnym działającym na terenie miejscowości (6 odpowiedzi), m.in. Mali Śwarni (Nowy Targ). Oto przykładowa wypowiedź nauczycielki: „Na terenie przedszkola w ramach kółka regionalnego działają dwa zespoły góralskie «Kierpcusie» i «Małe Kierpcusie». Występujemy na różnych uroczystościach i przeglądach. Do zespołu należą wszystkie chętne dzieci” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś). Osiem nauczycielek wymieniło udział dzieci w przeglądach, m.in. w: Gminnym Przeglądzie Tańca, Piosenki i Zabawy Ludowej z różnych stron Polski (organizator: przedszkole w Mietniowie), Małopolskim Przeglądzie Tańca Ludowego „Krakowiaczek” o Krakowską Czapkę (2017), Małopolskim Przeglądzie Tańca Ludowego „O zielonego smoka” (staż pracy do 5 lat, nauczyciel kontraktowy, wieś). Ponadto uzyskano następujące odpowiedzi: udział w warsztatach muzealnych (5 odpowiedzi), występy dzieci o charakterze regionalnym na terenie miasta/miejscowości (5 odpowiedzi) oraz uczestnictwo w grze miejskiej „Rodzinna wyprawa śladami Stanisława Wyspiańskiego” (organizatorzy: Muzeum Narodowe w Krakowie oraz dyrekcja i grono pedagogiczne jednego z krakowskich przedszkoli; 4 odpowiedzi). Nieliczne respondenci zwróciły uwagę na warsztaty organizowane przez zespoły folklorystyczne (3 odpowiedzi), uczestnictwo w spotkaniach z osobami znanymi w regionie (2 odpowiedzi) oraz urządzenie kącika regionalnego na terenie placówki (1 odpowiedź).

Z analizy wypowiedzi nauczycielek przedszkola dotyczących podejmowania współpracy z osobami związanymi z regionem w ramach edukacji regionalnej

wynika, że najczęściej wskazywano artystów i twórców ludowych (18 odpowiedzi) oraz przedstawicieli ginących zawodów, takich jak: lutnik (11 odpowiedzi), garncarz (5 odpowiedzi), osoba zajmująca się bibułkarstwem (5 odpowiedzi), pszczelarz (5 odpowiedzi) i hafciarka (4 odpowiedzi). Ponadto respondentki podejmują współpracę z: członkami zespołów folklorystycznych (9 odpowiedzi), członkiniami Kół Gospodyń Wiejskich (8 odpowiedzi), górnikiem (8 odpowiedzi), krawcową (5 odpowiedzi), gawędziarzami i poetami ludowymi (4 odpowiedzi), muzykami ludowymi (1 odpowiedź), rolnikiem (1 odpowiedź), flisakiem (1 odpowiedź), członkami drużyny hokejowej (MMKS Podhale Nowy Targ) (1 odpowiedź) oraz autorką książek dla dzieci Ewą Statule (1 odpowiedź). Oto przykładowe wypowiedzi respondentek: „Koło Gospodyń Wiejskich «Iskry Mietniowa» w świetlicy środowiskowej, twórca ludowy Kazimierz Idzi w Izbie Regionalnej i w przedszkolu, Zespół Regionalny «Mietniowiacy» podczas wspólnych występów, spotkanie z emerytowanym górnikiem” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel mianowany, wieś); „Pracownia Żywa — warsztaty plastyczno-techniczne, Wykonanie zabawek ludowych z drewna wg Zofii Stryjeńskiej, spotkanie z pszczelarzem” (staż pracy 16–20 lat, nauczyciel mianowany, miasto); „Lutnik — spotkanie w warsztacie, hokeiści MMKS Podhale Nowy Targ, spotkanie z hafciarką i pszczelarzem” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto).

Respondentki wyróżniły również materiały dotyczące dziedzictwa kulturowego regionu/okolicy, z których korzystają, podejmując z dziećmi tematykę związaną z edukacją regionalną. Najczęściej wskazywano na książki o tematyce regionalnej (32 odpowiedzi). Wymieniono następujące pozycje literaturowe dotyczące tematyki regionalnej, które pojawiły się w odpowiedziach nauczycielek przedszkola: A. Zachara-Wnękowa — *Baśnie spod Gorców*, S. Flizak — *Strój Zagórzeń*, U. Janicka-Krzywdą — *Kultura ludowa Górali zagórzeńskich*, O. Ilukiewicz — *Historia miasta Mszana Dolna*, W. Maciejczak — *Mszana Dolna i okolice, Nasz zagórzeński rodowód*, S. Flizak — „Archiwum Etnograficzne” (materiały etnograficzne i historyczne z terenu Zagórzeń), „Gazeta Mszańska”, J. Porazińska — *Psotki i śmieszki, I w sto koni nie dogoni*, S. Stopa — *Śpiewnik zagórzeń ziem Orkana*, Z. Iwański — *Legends o Wieliczce*, B. Gawryluk — *Dżok. Legenda o psiej wierności*, B. Heyduk — *Legends i opowiesci o Krakowie*, J. Adamczewski — *Legends starego Krakowa, Opowiesci starego Krakowa*, E. Stadtmüller — *Legends bocheńskie*, Z. Wiśniewska — *Bocheńskie bajania*, A. Jazowski — *Z legendą w góry... Legends Podhala*, M. Adamczyk — *Dzieje miasta Nowego Targu*, F. Szeliga — *Popatrz w serce miasta. Nowy Targ wczoraj i dziś*. Ponadto respondentki korzystają z albumów o tematyce regionalnej (26 odpowiedzi), starych fotografii (22 odpowiedzi) oraz folderów o regionie/okolicy (10 odpowiedzi). Wymieniano również: płyty CD z muzyką, np. góralską (6 odpowiedzi), przewodniki turystyczne (5 odpowiedzi), śpiewniki (5 odpowiedzi), strony internetowe instytucji kulturalnych w regionie (5 odpowiedzi), ekspozycje

naty i rekwizyty związane z regionem (5 odpowiedzi), pamiątki przynoszone przez dzieci (4 odpowiedzi), pomoce dydaktyczne dotyczące regionu, wykonane własnoręcznie przez nauczycieli (4 odpowiedzi), filmy edukacyjne o regionie (3 odpowiedzi), tablica multimedialna (3 odpowiedzi), tablice demonstracyjne (2 odpowiedzi) oraz lokalna prasa (1 odpowiedź). Jedna nauczycielka stwierdziła: „Jest bardzo mało materiałów przeznaczonych dla dzieci (albo nie ma ich w ogóle). Śpiewki mamy z ustnych przekazów, z naszego dzieciństwa, gdzieś zasłyszane. Korzystamy częściowo z płytek CD, zapraszamy także naszych absolwentów, którzy uczęszczają do zespołów «Majeranki», «Robcusie», działających na naszym terenie. Nie ma pozycji książkowych dotyczących śpiewek, układów tanecznych dla dzieci”.

Na pytanie dotyczące istnienia na terenie przedszkola kącika regionalnego 27 nauczycielek udzieliło odpowiedzi, że utworzony został stały kącik regionalny, a 18 respondentek — że w placówce znajduje się okazjonalny kącik regionalny. Nauczycielki przedszkola w dalszej części pytania proszone były o wymienienie elementów wyposażenia kącika regionalnego. Najczęściej wskazywane elementy to: strój regionalny (24 odpowiedzi), zabawki ludowe (9 odpowiedzi), dawne przedmioty codziennego użytku (8 odpowiedzi), książki i albumy o regionie (5 odpowiedzi), ilustracje przedstawiające ciekawe miejsca na terenie regionu (5 odpowiedzi) oraz rekwizyty i dekoracje (5 odpowiedzi). Ponadto: fotografie regionu/okolicy (4 odpowiedzi), wytwory artystów ludowych (4 odpowiedzi) i dawne narzędzia (4 odpowiedzi). Oto przykładowe odpowiedzi dotyczące wyposażenia kącików regionalnych: „W przedszkolu znajduje się kącik regionalny, w którym znajdują się zabawki ludowe (koniki, ptaszki, piszczałki), wozy, wyposażenie gospodarstwa domowego, stroje regionalne, wytwory artystów ludowych” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Przedszkole wyposażone jest w stroje regionalne z różnych stron Polski, np. strój krakowski, śląski. Są też figurki pary krakowiaków i górali, szopka krakowska oraz reprodukcje obrazów różnych malarzy, np. Jana Matejki” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel kontraktowy, wieś); „W przedszkolu znajduje się kącik regionalny, w którym znajdują się rekwizyty nawiązujące do wyposażenia chaty góralskiej (misy, dzbany) oraz stroje góralskie” (staż pracy 6–10 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś); „W przedszkolu znajduje się kącik regionalny, w którym znajdują się strój krakowski, Jama Smoka Wawelskiego i postać smoka z papieru, skrzynia regionalna, dekoracja przedstawiająca Rynek Główny w Krakowie i Sukiennice” (staż pracy powyżej 20 lat, dyplomowany, miasto); „W kąciku regionalnym są zgromadzone książki, teksty legend związanych z Bochnią, herb Bochni, wyroby solne i bryłki solne, albumy wykonane przez dzieci” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto).

Na pytanie dotyczące dostrzegania potrzeby doskonalenia warsztatu metodycznego z zakresu edukacji regionalnej 31 respondentek wyraziło swoje zainteresowanie, a 14 nauczycielek uznało, że nie odczuwa takiej potrzeby. Druga

część tego pytania dotyczyła wskazania interesującej ich tematyki warsztatów z zakresu edukacji regionalnej. Respondentki najczęściej wymieniły warsztaty z zakresu nauki śpiewu i tańca ludowego (18 odpowiedzi). Przedmiotem zainteresowania nauczycielek przedszkola są również warsztaty z zakresu edukacji regionalnej: plastyczne (8 odpowiedzi) czy rękodzieła ludowego (6 odpowiedzi). Ponadto respondentki proponowały organizację zajęć metodycznych dla nauczycieli z zakresu: dziecięcych zabaw ludowych (6 odpowiedzi), polskich tańców ludowych (6 odpowiedzi), gwary (4 odpowiedzi). Nieliczne nauczycielki zainteresowane są także wzięciem udziału w warsztatach dotyczących legend i podań związanych z zabytkami i ciekawymi miejscami regionu (3 odpowiedzi) oraz dotyczących metodyki edukacji regionalnej (1 odpowiedź) — „Jak budzić w dziecku zainteresowanie historią i kulturą regionu?”. Oto przykładowe odpowiedzi respondentek: „Tak, warsztaty rękodzieła ludowego (kwiaty z bibuły, modelowanie z gliny)” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, miasto); „Oczywiście, że tak! W formie warsztatów plastycznych, dziecięcych zabaw ludowych i polskich tańców ludowych” (staż pracy do 5 lat, nauczyciel kontraktowy, wieś); „Odczuwam wielką potrzebę, ale tu jest kłopot, bo mi nie wiadomo na temat takich warsztatów z zakresu edukacji regionalnej. Nie jestem instruktorem, nasz zespół jest tylko prowadzony z zamiłowania do góralszczyzny, nie jest zespołem profesjonalnym (dzieci się zmieniają, bo idą do szkoły). Chętnie bym uczestniczyła w jakichkolwiek warsztatach, ale nie wiem, czy są one tylko dla profesjonalistów?!” (staż pracy powyżej 20 lat, nauczyciel dyplomowany, wieś). Jedna nauczycielka udzieliła następującej odpowiedzi: „Nie odczuwam takiej potrzeby, ponieważ mieszkam od urodzenia w jednej miejscowości i sporo o niej wiem. Dodatkowo moja rodzina jest związana z jej rozwojem” (staż pracy do 5 lat, nauczyciel stażysta, miasto).

Wnioski

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że respondentki wykazały bardzo dobrą znajomość celów, treści i form realizacji założeń edukacji regionalnej. Za szczególnie istotne zagadnienia dotyczące edukacji regionalnej nauczycielki uznały pielęgnowanie tradycji i zwyczajów regionu. Przedszkola podejmują współpracę z artystami i twórcami ludowymi oraz przedstawicielami ginących zawodów. Najczęściej wymienianymi formami aktywności dzieci w zakresie edukacji regionalnej — dziedzictwa kulturowego regionu były udział w konkursach, warsztatach oraz uczestnictwo w dziecięcym zespole regionalnym. Niektóre nauczycielki opracowują i realizują autorski program edukacji regionalnej. Część respondentek wyraża chęć uczestnictwa w warsztatach z zakresu edukacji regionalnej.

Wśród przykładów tematyki takich warsztatów nauczycielki wskazują naukę gwary, śpiewu i tańca ludowego.

Podsumowując, warto przytoczyć słowa S. Trebuni-Staszela, wedle której przybliżanie dzieciom dziedzictwa kulturowego regionu „może okazać się jedną z ważniejszych dróg kształtowania osobowości młodego człowieka, jego wrażliwości i kreatywności” (2005, s. 12). Jak dodaje D. Misiejuk (2005, s. 291), zakorzenie w tradycji lokalnej to fundament, na którym buduje się postawy otwartości i akceptacji odmienności. Dlatego też należy dbać o to, aby dzieci miały możliwość od najmłodszych lat poznawania swojej małej ojczyzny i wrastania w życie regionu.

Bibliografia

- Korzeniowska, W. (2009). *Kulturowe przemiany w obrębie wielkich i małych Ojczyzn*. W: K. Denek, B. Dymara, W. Korzeniowska (red.), *Dziecko w świecie wielkiej i małej ojczyzny*. Kraków: Impuls.
- Misiejuk, D. (2005). *Kwestia kompetencji kulturowych a tożsamość. Edukacja regionalna*. W: J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, M. Sobecki (red.), *Region. Tożsamość. Edukacja*. Białystok: Trans Humana.
- Nikitorowicz, J. (red.). (1997). *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*. Białystok: Trans Humana.
- Siegień, A. J. (2002). *Edukacja regionalna w okresie stabilizacji społeczno-ustrojowej*. W: J. Nikitorowicz, J. Halicki, J. Muszyńska (red.), *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego. Globalizm versus regionalizm*. Białystok: Trans Humana.
- Trebunia-Staszela, S. (2005). *Wychowanie regionalne — jego znaczenie*. W: A. Pawlikowska-Wójcicka (oprac.), *Edukacja regionalna*. 1: *Podtatrze*. Kraków: MCDN.